

UDC 796.01

DOI: 10.53068/25792997-2023.1.8-78

ARMENIAN TRACE IN THE FORMATION OF DIDACTIC PRINCIPLES OF TEACHING*F. G. Ghazaryan**Armenian State Institute of Physical Culture and Sport, Yerevan, Armenia*

Keywords: didactic principles, teaching, history, Armenian teachers, comparative analysis, sports pedagogy.

Research Relevance: It is known that didactic principles are the main statements that determine the forms, methods and content of training, including physical exercises. Their proper use ensures the necessary efficiency of training, and vice versa. Therefore, a precise knowledge and appropriate application of specific principles is essential for a physical education teacher, sports coach, fitness specialist, and wellness, adaptive and therapeutic physical education.

Since ancient times, teachers from different countries have paid great attention to the development and justification of teaching principles that contribute to the successful implementation of the educational process. The first attempts to define the principles of general didactics were carried out by Jan Amos Komenský, J. J. Rousseau, I.G. Pestalozzi, F.A. Disterveg. In his work "The Great Didactics" J. A. Komenský [15] put forward the "principle of natural conformity" for the first time, F.A. Diesterweg mentioned the principle of cultural

conformity, K.D. Ushinsky - the principle of availability, strength, gradualness. By the middle of the 19th century, the works of these classical pedagogues were already known in Europe, but they had not yet been translated into Armenian. However, due to their knowledge of foreign languages Armenian pedagogues and enlighteners carefully studied the existing publications and were supporters of the implementation of new pedagogical approaches into the practice of teaching.

The problem of pedagogical patterns and principles of education and upbringing today, as always, is in the center of attention of scientists from different countries. (Y.K. Babansky, 1983; Ch. Kupisevich, 1986; S. P. Manukyan, 2002; L.V. Krivshenko, 2004 and many others). Over the past three decades, a number of theses on the pedagogical views of Armenian teachers have been defended in Armenia where, to some extent, the issues of physical education are mentioned, but the didactic principles of teaching and upbringing are not covered at all.

Research aim and objectives: The main purpose of the research is a

retrospective analysis of the didactic principles of teaching from the point of view of Armenian teachers. The task was to highlight Armenian teachers' contribution of the second half of the 19th century to the development of didactic principles of teaching.

Research methods and organization: The main method of the research was the historical-theoretical and the logical analysis, empirical methods of analysis of existing scientific and methodological material. Publications of Armenian teachers of modern times were used in the research. [7, 11, 12, 13, 14].

Research results analysis: The Armenians have an ancient history of upbringing, training and education, dating back many centuries and confirming their striving for knowledge and enlightenment. A true companion of the Armenians' education was their physical education. Introduction to Armenian literary sources showed that back in the 4th century, Armenian historian P. Buzand already used the concept of "physical" (in today's understanding of physical education) in his work "History of Armenia", published in Venice in 1896 [11].

In the Armenian pedagogy, the issues of physical education began to be particularly studied a little later. Armenian teachers, doctors, and public figures had an invaluable contribution in this sphere.

Works of Kh. Abovyan (1805-1848), S. Nazaryan (1812-1879), N. Zorayan (1821-1859), M. Nalbandyan (1829-1866) and others were instilled with the spirit of anthropological optimism. The forerunner for them were the progressive ideas of Russian and European scientists. Many Armenian thinkers of that time were fluent in Russian and European languages (R. Patkanian, A. Alamdaryan, A. Budughyan, A. Bagatryan, G. Edilyan, etc.).

The history of physical education of the Armenians includes significant pages, educational methods and statements, didactic principles, which even today are appropriate with the requirements. In the struggle against the medieval scholastic content of education, Armenian teachers of the 19th century fought for liberation from the power of outdated forms of education. During this period of development of pedagogical ideas and the Armenian school, the revival of pedagogical ties put forward a number of tasks. These include didactic principles and rules.

In this regard, Armenian teachers, doctors, writers were at the forefront of the socio-scientific and pedagogical life of the nation and left a significant legacy in the development of pedagogical ideas about physical education. They recommended implementing didactic principles of accessibility, systematicity, visibility, conscious

assimilation of educational material when performing gymnastic exercises (M. Nalbandyan, N. Ter-Ghevondyan, M. Mamuryan, R. Patkanyan). They began to study, scientifically prove and expand the boundaries of didactic principles more profoundly. In some Armenian schools, the principles of visibility, accessibility and consciousness have already been applied at gymnastics classes. In his works, Kh. Abovyan outlined the ways and methods of implementing didactic principles in the education process. He believed that the educational process should be systematic, coherent, active, visual, accessible and conscious.

The study of the scientific and methodological literature of that period showed that the implementation of didactic principles of teaching, of course, was also associated with the start of school. According to the opinion of the prominent Armenian teacher S. Mandinyan [10], it is necessary to take into account not only the age of the child, but also such conditions as language training, the strive to observe the environment and the ability to associate the word with the subject. It is necessary to prepare the child properly for school, taking into account certain rules, but the transition from family life to systematic learning should not be done immediately and unexpectedly.

We shall consider briefly, but more specifically, a number of initial didactic principles that Armenian teachers of the 19th century paid attention to.

The principle of visibility: In the history of pedagogy, the didactic principle of visibility was formed one of the first and recognized everywhere. Thus, J. A. Komenský pointed out the need to turn this principle into didactic and obligatory in teaching all subjects. Armenian teachers deduced the need for visual education from sensualism, that is, sensory perception, according to which a person learns about the outside world through the senses. It is important to note that this principle has been put forward by Armenian thinkers since ancient times. Therefore, back in the 4th-5th century E. Kohbatsi [6] considered that the material world influences the senses, due to which a person recognizes the reality. Thus, it is no coincidence that when implementing didactic principles in the learning process, Armenian teachers focused on the development of visual, auditory and motor analyzer using special and physical exercises (N. Zorayan, 1849, 1852; A. Budughyan, 1906, etc.), claiming that observation should also be developed at the early stage of learning [2,8,9].

The principle of accessibility: As for the didactic principle of accessibility, there are such didactic rules as the transition from

an easy to a more difficult, from an already known to a new, unfamiliar and unknown, from a simple to a complex ones. It should be noted that, long before J.A. Komensky, in the 7th century A. Shirakatsi, in the 14th century Gr. Tatevatsi, and a little later in the 19th century A. Alamdaryan [14] suggested following the didactic rules "from simple to complex" and "from easy to difficult" in the learning process. The didactic principle of accessibility was actually discussed taking into account students' age characteristics (N. Zorayan, 1852; A. Bahatryan, 1882; A. Budughyan, 1906; Gh. Aghayan, 1963 etc.). Therefore, so that the child does not get stupid, he should be asked such ideas so that they are not too accessible, but at the same time, they are very intelligible [3, 4, 5].

The principle of systematicity and coherency: It is known that the formation of a scientific worldview is possible only based on a particular system of knowledge, which is provided by systematic and consistent, coherent training. This case was formed at one time by J. A. Comenius, and then scientifically proved by K. D. Ushinsky (1950).

In the historical context under consideration, Armenian educators discussed this principle from the point of view of consistency, coherence and gradualness (Gh. Aghayan, 1963; R. Patkanyan, 1968; P. Proshyan, 1963; Gr. Artsrun, 1904, etc.).

The principle of consciousness and activity: The realization of the principle of consciousness and activity was important for Armenian teachers, especially during the period of scholastic education, which was strongly criticized (N. Zorayan, 1852; A. Bahatryan, 1882; R. Patkanyan, 1968). On this occasion, M. Mamuryan (M. Mamuryan, 1881) said that training was intended not only to give knowledge, but also to help overcome difficulties on their own.

The principle of strength: In their writings Armenian teachers of the second half of the 19th century also referred to the principle of strength, which at that time could practically not realize its didactic functions. It was noted that the acquired knowledge and skills could not be remembered if the training had an abstract, occasional character, if the educational material was not available (S. Mandinyan, 1882; Raffi, 1984; P. Proshyan, 1963; V. Hatsuni, 1923, etc.).

Thus, the analysis of the scientific and methodological literature on the problem allows us to note that Armenian teachers classified 5-7 didactic principles, where the prior ones are: visibility and systematicity (100%), accessibility (91.7%), consciousness and activity (75%).

Concluding the historical and theoretical analysis of the discussed problem, it should be noted that already in the 20th century,

with the development of pedagogical theory and practice, the following didactic principles dominated at its various stages:

- 1920s-1930s - the principle of a research approach during the learning process

- 1940s - the principle of consciousness and strength

- 1950s – the principle of linking learning with life

- 1960s-1970s – the principle of activity and cognitive activity, etc.

At present, such didactic principles as the principle of problematic character, individuality, integration, interdisciplinary connections, differentiation are recognized (I. P. Podlasy, 1996; I. P. Pidkasty, 1998; L. V. Krivshenko, 2004; N. V. Bordovskaya, A. A. Rean, 2000 and others). Teachers

from different countries keep working on improving the system of didactic principles of teaching and upbringing.

Conclusions: In the historical context of the study, Armenian teachers have left an unforgettable mark in the study and development of physical education issues, including didactic principles of teaching motor actions. The propositions put forward have not lost their educational significance, theoretical and practical value, nowadays too, and are reflected in a number of educational and methodological materials. There should be no doubt that the practical use of the experience of the past and the creative heritage of our predecessors will contribute to the effective use of the historical factor in the process of physical education of citizens of our country.

☒ REFERENCE

1. Արովյան Խ., Երկերի լիակատար ժողովածու, Հ. 3-7, Երևան, 1947-1956: Kh. Abovyan, Complete Collection Works, vol. 3-7, Yerevan, 1947-1956.
2. Աղայան Ղ., Խորհրդատվություն դաստիարակության վերաբերյալ, Հ 4, ԵԺ, Երևան, 1963, 684 էջ: Gh. Aghayan, Advice on Education, vol. 4, Yerevan, 1963, p. 684.
3. Արծրունի Գր., Աշխատություններ, Թիֆլիս, 1904, էջ 275: Gr. Artsruni, Works, Tiflis, 1904, p. 275.
4. Բահաթրյան Առ., Համառոտ գործնական հոգեբանություն, Թիֆլիս, 1880, էջ 153: Ar. Bakhatryan, Brief Practical Psychology, Tiflis, 1880, p. 153.
5. Զորայան Ն., Նկարագիր ազգային դաստիարակութեան, Կ. Պոլիս, 1849, էջ 26-27: N. Zorayan, Description of National Education, K. Polis, 1849, p. 26-27.

6. Կողբացի Ե., Եղծ աղանդոց, Երևան, 1970, էջ 59, 76, 182:
Eznik of Kolb, Treatise on God 1970, p. 59, 76, 182.
7. Հարությունյան Գ. Հ., Արևելահայ մանկավարժական միտքը 19րդ դարի երկրորդ կեսին, Երևան, 1978, 180 էջ:
G. A. Harutyunyan, Eastern Armenian Pedagogical Ideology in the second half of the XIX century, Yerevan, 1978, 180 pages.
8. Պռոշյան Պ., Երկերի ժողովածու, Հ. 4, Երևան, 1963, էջ 434:
P. Proshyan, Collection of Works, vol. 4, Yerevan, 1963, page 434.
9. Ռաֆֆի, Երկերի ժողովածու, Հ. 4, Երևան, 1984, էջ 260:
Raffi, Collection of Works, vol. 4, Yerevan, 1984, page 260.
10. Մանդինյան Ս., Ինչ ծրագիր է հարկավոր մեր ծխական ուսումնարաններին II վարժարան, № 1-2, 1882, էջ 41:
S. Mandinyan, What program is needed for our parish schools? II gymnasium, No. 1-2, 1882, p. 41.
11. Մովսիսյան Ա. Խ., Ուրվագծեր հայ դպրոցի և մանկավարժական պատմության (X-XV դարեր), Երևան, 1958, 365 էջ:
A. H. Movsisyan, Outlines of the Armenian School and Pedagogical History (X-XV centuries), Yerevan, 1958, 365 pages.
12. Նազիկյան Գ. Ա., Արևմտյան մանկավարժական միտքն ու դպրոցը, Երևան, 1969, 383 էջ:
G. A. Nazikyan, Western Pedagogical Idea and School, Yerevan, 1969, 383 pages
13. Շավարշյան Ա. Մ., Հայ մանկավարժներ, Գիրք Ա, Երևան, 1958, 622 էջ, Գիրք Բ, Երևան, 1961, 781 էջ:
A. M. Shavarshyan, Armenian Pedagogues, Book A., Yerevan, 1958, 622 pages, Book B, Yerevan, 1961, 781 pages.
14. Սիմոնյան Ց. Ռ., Հայ մանկավարժության պատմություն, Մանկավարժ, Երևան, 2006, 264 էջ:
Ts. R. Simonyan, History of Armenian Pedagogy, Pedagogy, Yerevan, 2006, 264 pages.
15. Коменский Я.А., Великая дидактика. – Изб. Пед. Соч. – М.: Учпедгиз. – 1955. – с. 164-446.
J. Comenius, Great Didactics, Ed. Pedagogical Work, Moscow 1955, p. 164-446.

**ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԵՏՔՆ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ԴԻԴԱԿՏԻԿ
ՍԿԶԲՈՒՆՔՆԵՐԻ ՁԵՎԱՎՈՐՄԱՆ ԳՈՐԾՈՒՄ**

Ֆ. Գ. Ղազարյան

*Հայաստանի ֆիզիկական կուլտուրայի և սպորտի
պեդագոգական ինստիտուտ, Երևան, Հայաստան*

ԱՄՓՈՓԱԳԻՐ

Առանցքային բառեր: Դիդակտիկ սկզբունքներ, ուսուցում, հայ մանկավարժներ, համեմատական վերլուծություն, սպորտային մանկավարժություն:

Հետազոտության արդիականություն: Հայտնի է, որ տարբեր երկրների մանկավարժները վաղուց ի վեր մեծ ուշադրություն են դարձրել մշակելու և հիմնավորելու ուսուցման սկզբունքներին, որոնք նպաստում են կրթական գործընթացի հաջող իրականացմանը: 19-րդ դարի կեսերին Եվրոպայում արդեն հայտնի էին դասական մանկավարժների աշխատությունները, որոնք դեռևս չէին թարգմանվել հայերեն: Սակայն հայ մանկավարժ-լուսավորիչները, օտար լեզուների իմացության շնորհիվ, ուշադրությամբ ուսումնասիրում էին առկա հրատարակումները, կողմնակից էին ուսումնական գործընթացում ներդնել նոր մանկավարժական մոտեցումներ:

Հետազոտության նպատակը: Լուսաբանել հայ մանկավարժների ուսուցման դիդակտիկ սկզբունքների մշակման և հիմնավորման ներդրումը՝ 19-րդ դարի երկրորդ կեսին:

Հետազոտության մեթոդները և կազմակերպումը: Ուսումնասիրման հիմնական մեթոդն է՝ պատմատեսական և տրամաբանական վերլուծություն: Աշխատանքում օգտագործվել են նորագույն ժամանակաշրջանի հայ մանկավարժ գիտնականների հրատարակումները:

Ստացված արդյունքների վերլուծություն: 19-րդ դարի 23 հայ մանկավարժների գիտամեթոդական հրատարակումների վերլուծությունը հնարավորություն ընձեռեց կատարել որոշ ամփոփումներ: Նշված ժամանակահատվածում դասակարգվում էին 5-7 ուսուցման սկզբունքներ, ուր գերակայվում էին 5-7 ուսուցման սկզբունքներ՝ զննողականություն և սիստեմայնություն (100%), մատչելիություն (91,7%), գիտակցականություն և ակտիվություն (75%): Մարմնամարզական վարժություններ կատարելիս՝ առաջարկվում էր խստորեն իրագործել մատչելիության, գիտակցականության, սիստեմայնության, անհատականացման դիդակտիկ սկզբունքները, ուշադրություն դարձնել՝ զարգացնելու տեսողական, լսողական և շարժողական անալիզատորները:

Համառոտ եզրակացություն: Քննարկվող պատմական ժամանակաշրջանում հայ մանկավարժներն ուսուցման դիդակտիկական սկզբունքների ուսումնասիրման գործում թողել են անգնահատելի հետք: Առաջադրված մանկավարժական դրույթները մեր օրերում ևս չեն կորցրել իրենց կրթադաստիարակչական նշանակությունը, տեսական և կիրառական նշանակությունը:

АРМЯНСКИЙ СЛЕД В ФОРМИРОВАНИИ ДИДАКТИЧЕСКИХ ПРИНЦИПОВ ОБУЧЕНИЯ

Ф. Г. Казарян

*Государственный институт физической
культуры и спорта Армении, Ереван, Армения*

Ключевые слова: дидактические принципы, обучение, история, армянские педагоги, сопоставительный анализ, спортивная педагогика.

Актуальность исследования. Известно, что дидактические принципы — это основные положения, которые определяют формы, методы и содержание обучения, в том числе и физическим упражнениям. Поэтому четкое знание и уместное применение конкретных принципов обязательно для учителя физической культуры, тренера по спорту, специалиста по фитнесу, оздоровительной, адаптивной и лечебной физкультуре.

Педагоги разных стран издревле уделяли большое внимание разработке и обоснованию принципов обучения, способствующих успешному осуществлению образовательного процесса.

Проблема педагогических закономерностей и принципов обучения и воспитания сегодня, как и всегда находится в центре внимания ученых разных. В течение последних трех десятилетий в Армении защищены ряд диссертационных работ, посвящённых педагогическим взглядам армянских педагогов, где в некоторой степени упоминаются вопросы физического воспитания, но совершенно не освещены дидактические принципы обучения и воспитания.

Цель и задачи исследования. Основной целью исследования является ретроспективный анализ дидактических принципов обучения с точки зрения армянских педагогов. Решалась задача осветить вклад армянских педагогов второй половины 19 века в разработку дидактических принципов обучения.

Методы и организация исследования. Основным методом исследования являлся историко-теоретический и логический анализ, эмпирические методы анализа существующего научно-методического материала. В работе использованы публикации армянских педагогов новейшего времени.

Анализ результатов исследования. В борьбе против средневекового схоластического содержания обучения армянские педагоги 19-ого века ратовали за освобождение от власти устаревших форм обучения. В этот период развития педагогической мысли и армянской школы, оживление педагогических связей выдвинули ряд задач. К их числу надо отнести дидактические принципы и правила.

В этом вопросе армянские педагоги, врачи, писатели были в первых рядах общественно научной и педагогической жизни народа и оставили заметное наследство в развитии педагогической мысли о физическом воспитании. Они рекомендовали при выполнении гимнастических упражнений реализовать дидактические принципы доступности, систематичности, наглядности, сознательного усвоения учебного материала. Более углубленно стали изучать, научно обосновывать и расширять границы дидактических принципов. В статье кратко, но более предметно рассмотрены ряд исходных дидактических принципов, на которые обратили внимание армянские педагоги 19-го века.

Краткие выводы: в рассматриваемом историческом срезе армянские педагоги оставили неизгладимый след в изучении и развитии вопросов физического воспитания, в том числе и дидактических принципов обучения двигательным действиям. Выдвинутые ими положения не утратили свое образовательно-воспитательное значение, теоретическую и практическую ценность и в наше время. Не следует сомневаться, что предметное использование опыта прошлого и творческое наследие наших предшественников будет способствовать эффективному использованию исторического фактора и в процессе физического воспитания граждан нашей страны.

Տեղեկություններ հեղինակի մասին

Ֆրունզիկ Գաբրիելի Ղազարյան՝ մ.գ.դ., Ֆիզիկական դաստիարակության տեսության, մեթոդիկայի և ադապտիվ ֆիզիկական կուլտուրայի ամբիոնի պրոֆեսոր,

Հայաստանի ֆիզիկական կուլտուրայի և սպորտի պետական ինստիտուտ, Երևան, Հայաստան, Email: frunz.ghazaryan@sportedu.am

Information about the author

Frunz Gabriel Ghazaryan, Doctor of Pedagogical Sciences, Academic of the International Academy of Informatization at the United Nations, Professor of the Department of Theory and Methodology of Physical Education and Adaptive Physical Culture, Armenian State Institute of Physical Culture and Sport, Yerevan, Armenia,

Email: frunz. ghazaryan@sportedu.am

Հոդվածն ընդունվել է 23.03. 2023–ին:

Ուղարկվել է գրախոսման՝ 24.03.2023–ին:

Գրախոս՝ մ.գ.դ., պրոֆեսոր Ե. Հակոբյան